

Д. О. Ветвицький,
здобувач, Академія муніципального управління

ПОЛІТИКА КОМПЛЕКСНОГО МОНІТОРИНГУ ЯКОСТІ ЖИТТЯ НАСЕЛЕННЯ УКРАЇНИ З УРАХУВАННЯМ ЕКОЛОГІЧНИХ ФАКТОРІВ

Визначено проблеми впровадження ресурсозберігаючих технологій з метою зниження забруднення навколишнього природного середовища. Обґрунтовано політику комплексного моніторингу якості життя населення України з урахуванням екологічних факторів.

The problems of introduction of resource keeping technologies are certain with the purpose of decline of contamination of natural environment. It is led to policy of the complex monitoring of quality of life of population of Ukraine taking into account ecological factors.

Ключові слова: державна політика, екологічний фактор, моніторинг, підвищення ефективності, природне середовище.

ВСТУП

У сучасних умовах активізується роль екологічних факторів у забезпеченні певного рівня якості життя населення. Це зумовлює необхідність їх врахування при проведенні моніторингу якості життя в умовах переходу економіки України до сталого розвитку. Інтенсивне використання природного капіталу у вітчизняній індустріальній економіці зумовлює не лише зменшення його обсягів, але й високі рівні забруднення довкілля, що негативно впливає на основні соціально-економічні показники. Наприклад, Чорнобильська аварія призвела до масштабних економічних збитків та реалізації багатовитратних програм соціального захисту постраждалого населення, в той час як ці кошти можна було використати на соціально-економічний розвиток. Сьогодні Україна гостро відчуває негативні зміни в екологічній ситуації, що виявляються у підвищенні рівнів захворюваності населення, зростанні випадків інвалідності, насамперед дитячої, виробничого травматизму і т.д.

АНАЛІЗ ОСТАННІХ НАУКОВИХ ДОСЛІДЖЕНЬ

Суспільно-політичні засади екологічної політики розкриті в наукових дослідженнях Андрейцева В.І., Васюти С.І., Голубця М.А., Костицького В.В., Кравченко С.М., Лазора О.Я., Луцька В.С., Толстоухова А.В., Хилька М.І. та ін. Економічним проблемам екологічної політики присвячені праці відомих зарубіжних вчених Баумоля У., Боулдінга К., Данилова-Данильєна В.І., Гофмана К.Г., Ендреса А., Кольхааса М., Корба Б., Начилхаута П., Ніза А., Панайоту Т, Пахомової Н.В., Порфир'єва Б.М., Сміта Ф. та ін.

ПОСТАНОВКА ЗАВДАННЯ

— визначити проблеми впровадження ресурсозберігаючих технологій з метою зниження забруднення навколишнього природного середовища;

— обґрунтувати політику комплексного моніторингу якості життя населення України з урахуванням екологічних факторів.

РЕЗУЛЬТАТИ

Зменшення обсягів забруднення навколишнього природного середовища на основі впровадження ресурсозберігаючих технологій, підвищення наукоємності виробництва забезпечить покращення стану здоров'я населення, зменшення кількості випадків професійних захворювань і виробничого травматизму, поліпшення умов праці, зниження частки важкої і монотонної та підвищення частки кваліфікованої праці у виробничих процесах. Крім того, матиме місце підвищення реальних доходів населення внаслідок скорочення частки ресурсних платежів у бюджетах домогосподарств, зростатиме творча складова діяль-

ності працівників, що створить передумови для розширення перспектив професійного вдосконалення, запровадження гнучких графіків роботи, появи можливостей працювати вдома, зростання загального рівня зайнятості [5, с. 113].

Розглянемо основні моменти, що стосуються зазначених проблем.

По-перше, зміна структури зайнятості населення, зумовлена процесами реструктуризації національної економіки. В перспективі розвиток інноваційних технологій має забезпечити швидке зростання кількості робочих місць у сфері послуг та формування нового сектора економіки — сектора знань. Останній відіграє сьогодні помітну роль у розвинених країнах світу, поступово збільшуючи свою частку у виробництві валового внутрішнього продукту. В той же час очікується скорочення зайнятості у видобувних та переробних галузях, що викличе необхідність вжиття заходів, спрямованих на працевлаштування звільнених працівників, перепідготовку, підвищення кваліфікації кадрів, психологічну адаптацію до нової професії тощо. Таким чином, зростатимуть витрати бюджетів різних рівнів на програми соціального захисту та працевлаштування населення.

Як свідчить досвід розвинених країн, негативні тенденції підвищення рівня безробіття у традиційних галузях повністю компенсуються зростанням зайнятості у нових секторах економіки. Однак для цього необхідно формування та реалізація виваженої державної політики зайнятості, спрямованої на стимулювання створення нових робочих місць у сфері послуг та секторі знань та соціальний захист працівників. Крім того, політика зайнятості має бути підкріплена змінами у податковому, трудовому законодавстві України [2, с. 86].

По-друге, підвищення вимог до рівня кваліфікації працівників та необхідність постійного професійного зростання. Перехід національної економіки до інноваційної моделі розвитку, з одного боку, суттєво розширює можливості професійного самовдосконалення працівників, з іншого — може призвести до формування класу аутсайдерів, тобто людей, які через свої природні особливості не здатні засвоювати та застосовувати нові знання, постійно навчатися. Дії держави щодо вирішення цього питання можуть полягати у розробленні всеукраїнських програм соціальної адаптації працівників, створенні антикризових центрів соціальної та професійної підтримки, головним завданням яких є пошук робочого місця для конкретної людини, праця на якому забезпечувала б їй гідне існування та найповнішу професійну реалізацію [1, с. 36].

По-третє, зростання соціальної напруженості у суспільстві внаслідок його поляризації на інтелектуальну еліту та переважну більшість. Важливим наслідком інноваційного розвитку є формування постіндустріального суспільства, основою якого

є знання. Оскільки, як уже зазначалося, люди характеризуються різними можливостями щодо засвоєння, використання та продукування нових знань, в перспективі слід очікувати на об'єктивний поділ суспільства на "сіру масу" та малочисельну інтелектуальну еліту, зростання залежності більшості членів суспільства від результатів творчої діяльності найбільш талановитих особистостей. У зв'язку з цим на державному рівні потрібно вжити попереджувальні заходи щодо згладжування соціального розшарування, удосконалити механізми перерозподілу доходів населення з урахуванням цього фактора.

Таким чином, перехід до моделі сталого розвитку України, заснованої на широкому використанні новітніх інформаційних, ресурсозберігаючих технологій, здатний забезпечити суттєве покращення якості життя населення порівняно з існуючим станом. При цьому при проведенні моніторингу якості життя повинні враховуватися соціальні, економічні й екологічні фактори впливу на якість життя, враховуючи обмежену функціонування економічних систем.

Підводячи підсумки, зазначимо, що під моніторингом якості життя будемо розуміти систему спостереження, оцінки та прогнозу економосоціально-екологічного стану, яка характеризує особливості розвитку певної території з урахуванням позитивних та негативних сторін соціально-економічних трансформацій економіки, пов'язаних із її переходом з одного стану до іншого [3, с. 111]. Особливістю моніторингу якості життя є забезпечення безперервності спостереження та прогнозного оцінювання за найбільш типовим набором показників, що є найбільш повними та характерними для оцінюваної території й повторюваними у часі.

На нашу думку, основні цілі проведення моніторингу якості життя в Україні полягають у такому: виявлення та систематизація ключових показників, які надають найбільш повну інформацію про складові якості життя населення території; можливість врахування позитивних та негативних показників розвитку території, які впливають на якість життя населення; розробка альтернативних варіантів щодо підвищення ефективності органів влади різного рівня з метою досягнення збалансованого сталого розвитку території і підвищення якості життя її населення; стратегічне та оперативне планування на основі розробки прогнозів, альтернатив подальшого макроекономічного та регіонального розвитку; удосконалення системи управління з метою покращання якості життя населення в умовах сталого розвитку. При цьому основними завданнями моніторингу якості життя можуть бути наступні: організація спостереження, одержання достовірної, вчасної та об'єктивної інформації про протікання на певній території економічних, соціальних та екологічних процесів; оцінка та системний аналіз отриманої інформації, виявлення причин позитивних та негативних сторін соціально-економічних трансформацій економіки; забезпечення у встановленому порядку органів управління, установ, організацій та суб'єктів господарювання, незалежно від їх підпорядкування та форм власності, а також громадян інформацією, отриманою під час проведення моніторингу; підготовка рекомендацій, спрямованих на запобігання негативних та підтримку позитивних тенденцій в процесі покращання якості життя населення, їх доведення до відповідних органів управління з метою прийняття більш ефективних рішень в умовах сталого розвитку.

Головною функцією моніторингу якості життя населення є забезпечення відповідних органів влади території повною, достовірною, систематизованою, своєчасною інформацією про основні процеси та тенденції, які спостерігаються у різних сферах економіки, про формування соціальної ситуації, стан довкілля та їх вплив на якість життя населення.

Головним принципом моніторингу має бути його спрямованість на поліпшення якості життя населення. Серед інших принципів моніторингу якості життя доцільно виділити наступні: безперервність спостереження; періодичність отримання інформації про зміни та тенденції; розвиток системи моніторингу на основі удосконалення методичного інструментарію, що використовується, та технічного оснащення; розширення кола показників спостереження (їх удосконалення при необхідності).

При організації моніторингу необхідне дотримання стандартних вимог до інформації: її повноти, достовірності, своєчасності, репрезентативності [4]. Функціонування системи моніторингу якості життя населення території повинно здійснюватися компетентними органами влади на відповідній правовій основі; взаємодії між органами управління з приводу збору, зберігання та передачі первинної інформації (органами статистики в межах своєї компетенції), обробки та систематизації інформації, розробки інтегральних показників (відділи управління економіки відповідних рівнів), обчислення індикатора якості життя населення певної території та проведення його моніторингу (відділи регіонального розвитку територій відповідних рівнів), правових форм захисту та зберігання інформації, гарантування інформаційної безпеки шляхом формування територіальних інформаційних фондів моніторингу якості життя населення.

Фінансування розробки моніторингу якості життя населення території в умовах сталого розвитку повинно забезпечуватися органами місцевого самоврядування в межах бюджетних коштів. Враховуючи те, що в Україні бюджет майже всіх рівнів характеризується дефіцитністю, слід широко використовувати можливості залучення й інших джерел фінансування. Одним з варіантів є надання платних інформаційних довідок при залученні суб'єктів господарювання до інвестиційної діяльності.

Однією з головних переваг впровадження в практику даного типу моніторингу є перспектива довгострокового планування заходів розвитку територій, які забезпечать підвищення якості життя її населення та виявлення умов і можливостей залучення на свою територію інвесторів, які зацікавлені в довгостроковому вкладенні коштів.

ВИСНОВКИ

Таким чином, перед органами влади постає проблема розробки комплексної програми підвищення якості життя населення, яка в умовах сталого розвитку повинна об'єднувати вже існуючі в регіонах програми забезпечення окремих складових якості життя населення і підпорядковуватися загальній програмі, виступаючи як її складова.

Таким чином, увесь господарський механізм буде спрямований на єдину мету, об'єднуючи інтереси населення і територіальних органів управління в умовах сталого розвитку. Це, в свою чергу, дозволить не лише систематизувати та ранжувати окремі заходи, але і сконцентрувати усі наявні фінансово-економічні ресурси на забезпеченні реального зростання якості життя населення.

Література:

1. Лоева І. Д. Регіональна програма охорони довкілля, раціонального використання природних ресурсів та забезпечення екологічної безпеки. Одеська область / І. Д. Лоева ; наук. кер. О. Г. Топчів // Причорноморський екологічний бюлетень. — 2002. — № 1. — С. 34—42.
 2. Мандибура В. О. Рівень життя населення України та проблеми реформування механізмів його регулювання: монографія / В. О. Мандибура. — К.: Парлам. вид-во, 1998. — 255 с.
 3. Основи екології. Екологічна економіка та управління природокористуванням: підруч. / [Л. Г. Мельник, М. К. Шапочка, В. А. Барановський]; за заг. ред. д. е. н., проф. Л. Г. Мельника та к. е. н., проф. М. К. Шапочки. — Суми: ВТД "Університетська книга", 2005. — 759 с.
 4. Основні напрямки державної політики України в галузі охорони навколишнього середовища, використання природних ресурсів та забезпечення екологічної безпеки (Постанова Верховної Ради України № 188/98-вр від 05.03.1998 р.: за станом на 12 лют. 2007 р. [Електронний ресурс]. — Режим доступу: <http://zakon1.rada.gov.ua/cgi-bin/laws/main.cgi?nreg=188%2F98-%E2%F0>
 5. Природно-ресурсна сфера України: проблеми сталого розвитку та трансформацій / За загальною редакцією чл.-кор. НАН України Б. М. Данилишина. — К.: ЗАТ "Нічлава", 2006. — 704 с.
- Стаття надійшла до редакції 01.02.2010 р.*